

NÉP ÉS ÁLLAMREND

TÓTH MÁTÉ

Napjaink legfontosabb közéleti témájává a szuverenitás vált, okkal. A szuverenitás védelme a lehető legegyszerűbb, legesszenciálisabb létkérdése az államnak; amelyik államnak el tudják vitatni a külső vagy belső szuverenitását, az többé nem állam. Joseph de Maistre szerint egyenesen az elkövethető bűnök egyik legsúlyosabbika a szuverenitás elleni merénylet.¹ Márpedig az Amerikai Egyesült Államokkal szemben maga is mind csekélyebb önállóságot mutató Európai Unió évek óta a nemzetállami hatásköröket nyesegeti az energetika terén,² míg a legújabb jogszabályaival a médiaszuverenitást csonkolja épp reparálhatatlan módon, amit más irányból a *big tech* cégek és platformszolgáltatók maguk is kikezdték már. Eközben a nagy nemzetközi globalista szervezetek határokon átívelő kasztja, az aktivista alkotmánybíráskodás, az emberijogizmus és más jogvédő álarcokban tetszelgő amerikai NGO-k tevékenysége a jog megkettőződéséhez és – Pokol Béla találó kifejezésével – a jurisztokrácia kialakulásához vezetett.³ Vagyis: a néptől való eltávolodáshoz, külső erők által, a nemzetállam, a szuverén kárára. A hazai országgyűlési választások idején különösen látványossá váltak a külföldi beavatkozási kísérletek,⁴ melyek miatt hazánk államrendjét most szuverenitásvédelmi törvénnyel igyekszik védeni, közjogi, közigazgatási jogi és büntetőjogi eszközöket keresve. Az államrendjét védi tehát, amely olvasatomban a szuverenitás belső oldala: az a képesség, hogy egy állam a társadalmi, politikai berendezkedését és intézményeit szabadon alakítsa, a jogrendjét maga alkossa és alkalmazza, valamint gyakorolja a főhatalmat a területén lévő személyek és dolgok felett. Mindez szükségszerűen ráirányítja a figyelmet magára az államrendre, ám annak tárgyára, céljára és forrására is, ami nem más, mint a nép.

NÉPI ÁLLAMREND, NÉPI ÁLLAMCÉL

Persze minél inkább a hagyományos, mondhatni „reakciós” konzervatív jobboldali gondolati körökhöz soroljuk magunkat, annál nagyobb a csábítás a népre és népvizonyokra való hivatkozások távolságtartással való szemlélésére. Mindezt érheto közelebről a népszuverenitás sokak által ki- és elhasznált elve kapcsán, vagyis az államrend és szuverenitás kardinális kérdéseinél is. Benedek Elek, a nagy mesemondó viszont aligha mesét mondott, amikor a maga részéről *ars poeticáját* ebben látta: szemben a dinasztikák, urak, idegen vagy épp elidegenedő, nyelvüket is vesztő arisztokratákkal ő az istenadta népnek a történetét

1 Joseph de MAISTRE: *Elmélkedések*. ford. KISARI Miklós, szerk. MOLNÁR Attila Károly, Századvég, Bp. 2020. 63.

2 Lásd bővebben: Tóth Máté: *Állam, EU, birodalmiság: mi a szuverenitási aggályok horizontja Brüsszel energetikai jogi ötleteinek ad hoc szintjén túl?* Novekedes.hu, 2022. szeptember 26. <<https://novekedes.hu/mag/mi-a-szuverenitasi-aggalyok-horizontja-brusszel-energetikai-jogi-otleteinek-ad-hoc-szintjen-tul>>.

3 POKOL Béla: *Kettős állam és jogduplázódás*. Jogállam és Igazság, Bp. 2020.

4 *Összefoglaló jelentés. A 2022. évi magyarországi országgyűlési választások külföldi befolyásolása*. Nemzeti Információs Központ, 2023. június 21.

Dékány István táblázata
az állam közösségi alapjairól
(Dékány István:
Társadalomalkotó erők.
Szerzői kiad. Bp. 1920. 86. oldal)

Az összetétel szempontjából	A sokféleség szempontjából	Az egység szempontjából
A funkció szempontjából.	N é p	N e m z e t
	T á r s a d a l o m	Á l l a m

írja, „annak a népnek a történetét, mely ezer esztendő óta a dereka ennek az országnak”.⁵ E sürgetően népi szemlélettől sokszor ma is, 130 év múltán némi idegenkedést látunk konzervatív jobboldali körökben, nem is mindig ok nélkül. Mielőtt azonban könnyelműen teljesen átengednénk a népre való hivatkozást az államról és rendről való faggatózás körében is a nemzetközi baloldalnak, érdemes észrevenni, hogy ahol ma a globalista, poszt- vagy neomarkista trendek gyakorlati politikaalakító és hatalmi tényezők, ott egyre inkább a néppel szemben, a népet korlátozva használják a jogot és államot a társadalmi mérnökösködő célkitűzéseik keresztülvitele érdekében, a népre való hivatkozást egyenesen (jobboldali) populizmusnak bélyegezve.⁶ Ha úgy tetszik, a magát baloldalinak tartó globalista progresszív gondolkodás és a szolgálatukba szegődött jog- és államrend tehát épp – ismét – elárulja a népet.

Egy lépéssel hátrébb lépve, már a szuverenitás államelméleti megjelenését csupán a kifejezésnek a francia abszolutizmussal, 1576-os fogalmi felbukkanásával (Jean Bodin) azonosítók adósak azzal a válasszal, hogy az államiság elemi természete és főtulajdonsága mi volt 1576 vagy épp a vesztfáliai béke (1648) előtt. Őket tehát már nemhogy a nép és szuverenitás, nép és államrend kapcsolatának kérdésénél elveszítjük, de egyáltalán a szuverenitás Bodin előtti – vagyis a nem pusztán modern, vesztfáliai rendszerrel rögzült tartalmú jelenség – keresésénél is.⁷ Velük szemben Hans Kelsennel értve egyet a szuverenitást – azt is az állami függetlenségben és főhatalomban ismerve fel – minden állam lényeges jegyének kell tekintenünk,⁸ méghozzá leglényegesebb jegyének, máskülönben az államiság fogalma és határai feloldódnak, történelmi jelenléte értelmezhetlenné válik.

A szuverenitást ilyen szellemben az államhatalom függetlenségével és felsőbbbségi jellegével mint külső-belső posztulátumaival azonosítva, vagyis sokkal inkább egy praktikus-dinamikus, semmint teoretikus állapotot látva benne,⁹ immáron annak belső oldalát is szemügyre tudjuk venni, vagyis az államrend kialakításának függetlenségét szemlélhetjük. Ez bár látványosan társadalmilag feltételezett és megvannak a maga szükségszerű (például éppen a jogi szabályozásból fakadó) korlátjai, azonban a *summa potestas* kétségen kívüli kell hogy legyen. Ellenkező esetben nem teljes a belső szuverenitás! Ez a *summa potestas* mint legfőbb és kizárólagos hatalom (ami nincs alárendelve külső-belső befolyásnak), mint egyetemes hatalom (ami kiterjed mindenre és mindenkire az ország területén belül, ahol nem, ott maga vonja meg e határait) és mint teljes hatalom (aminek nincsenek kivett jogviszonyai, kivéve azokat az eseteket, ahol maga ruhazza át azokat), végül mint kizárólagos hatalom (ami mellett nincs ezt csorbító párhuzamos hatalmi formáció) értendő. Ez a belső szuverenitás, az államhatalom felsőbbbségi jellege olvad ma, amikor mély szakadék nyílt a nagyvállalatok transznacionális vonásai és azon nemzeti jogrendszerek jellege között, amelyekben ezek a vállalatok működnek. Az állam ugyanis a transznacionális piacnak csak töredékét szabályozza, miközben a nagyvállalatok az adókivetés joga alól a holdingot elköltöztetve kivonják magukat az ellenőrzés alól.¹⁰ Ilyen ellenmozgás persze belülről nézve az államigazgatás horizontális kiszervezése,

5 BENEDEK Elek: *A magyar nép múltja és jelene*. I. köt. Athenaeum, Bp. 1898. 2.

6 Vö. Christopher MORRIS: *State Legitimacy and Social Order* = szerk. *Political Legitimization without Morality?* J. Kuhnelt, Springer Science+Business Media B. V., Nürnberg, 2008.

7 Vö. Stephen D. KRASNER: *Problematic Sovereignty. Contested Rules and Political Possibilities*. Columbia U. P., New York, 2001. 6–12.

8 Hans KELSEN: *Tiszta jogtan*. ford. Bibó István, szerk. és bev. VARGA Csaba, ELTE, Bp. 1988.

9 Vö. Immanuel WALLERSTEIN: *World-Systems Analysis*. Duke U. P., Durham, 2004. 44.

10 Francesco GALGANO: *Globalizáció a jog tükrében*. ford. METZINGER Péter, hvgorac, Bp. 2006. 31.

aközigazgatásiszerződés, a mediáció, a hatalomgyakorláskonkraktualizálódása is,¹¹ de a külső erőzión az igazán szembeötlő, ahol a nemzetközi kereskedelmi szokványok alapján látható, miként bomlanak fel a római jogi alapú nyugati jogrendszerek hatalmas épületei, a „nemzeti szuverenitás bizonyos illúzióját” hagyva csak.¹²

A bomlás virágait itt félrehajtva, az államrend kialakításának szuverenitási kérdésétől szükségszerűen jutunk el az államrend irányultságának kérdéséhez. Mire is irányul az államrend, mi a célja? Létezik természetes államcél? Az állam társadalmi rendeltetése alighanem az állam objektív szükségletének mivolta, a nép fennmaradása és az újratermelési folyamat zavartalanságának biztosítása, sőt elősegítése. A természetes államcél ezért az objektív szükségletek tudati megragadása, vagyis a társadalomra, helyesebben és kevésbé kilúgozott kifejezéssel élve, a népre visszaható immanens irányultság. Ezt feltöltheti ideológiai tartalom, társadalomideál vagy utópia, irányt adhat neki valamilyen haladás-vágy, ahogy másrésről konkretizálhatja állami feladat; de az állam társadalmi rendeltetése a szükségességének objektivitása marad. Az állam társadalmi rendeltetése, vagyis a népre irányuló természetes államcél az állam funkcióin keresztül valósul meg, melyek közül a legszükségesebbek a nép (azaz a társadalom) és természet viszonyának befolyásolását szolgálók. Normatív értelemre redukálva: az államrend célja társadalmi vagy népvizonyok szabályozása.

Nem véletlen, hogy az államtudományok figyelmes rendszerezői a nép és államrend szoros kapcsolatáról beszéltek. Von Savigny azon az állásponton volt, hogy nemhogy az államrend és a jog, de a történelem fejlődését is a népszellem (*Volksgeist*) határozza meg.¹³ Carl Schmitt szerint az állam a területi zártágban szervezett nép politikai státusza, a nép különös minőségű állapota, mégpedig döntő esetben mértékadó állapot, és ezért a sok elgondolható individuális és kollektív státusszal szemben maga a státusz mint olyan.¹⁴ A schmitti értelemben vett állam tehát egy olyan politikai intenzitást jelentő természetes hatalmi objektiváció, mely a nép beteljesedett státusza és politikai minősége. Schmittnél az állam a nép politikai egysége, ahol minden politikai kérdésfeltevés kiindulópontja az állam.¹⁵ Nép, állam és rend: Schmittnél újra szerves fogalmak, ám aligha újonnan feltaláltak.

a természetes
államcél a
népre irányul

NÉPEK AZ ÁLLAMREND FORRÁSVIDÉKÉN

Honnan ered hát az államrend? Nem véletlen, hogy a posztmarxista, globalista gondolkodók és politikusok számára egyre terhesebb a népre való hivatkozás, mint erről már esett szó. A nép nem csupán most vált kellemetlen mellékutassá, de soha nem is lehet őszinte vonatkoztatási pont az államrend természeti-történelmi eredőivel ki nem békültek számára. François Hartog mondja korszakunk körtüneteként, hogy az idővel való viszonyunk is megváltozik, egyfajta prezentizmussá válik, amely már nem akar semmit tanulni-meríteni a múltból.¹⁶ Márpedig a nép nem pillanatnyi műtárgy, hanem élőlény, akinek előzménye, története, ifjú- és aggkora van!

Korunkban a Nyugaton minden érték elértéktelenedése ér utol mindent, ami a jelenben való egyszerű levésen – vagyis a múltban gyökerezés és a jövőre irányultság egyidejű tagadásán – túlmutat. Ha mi mégis ezzel a jelenséggel dacolva azt keressük, hogy mik a létezésünk időálló alapjai, vagyis némileg provokatív szóhasználat: mik az örökké „progresszív” primordializmusok, úgy két alapélményig juthatunk. Az egyik, hogy az emberi történelem a természeti

11 Vö. ÁDÁM Antal: A közigazgatás és a közigazgatási bíráskodás alkotmányjogi összefüggéseiről. *Magyar Közigazgatás*, 1996/12. 711.

12 PONGRÁCZ Alex – SZMODIS Jenő: Kérdések és válaszok a Nyugat és a nyugati jog szerepéről a globalizálódó világban. *Jogelméleti szemle*, 2019/3. 65.

13 Friedrich Carl von SAVIGNY: *Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter*. Mohr und Zimmer, Heidelberg, 1816.

14 Carl SCHMITT: A politikai fogalma. ford. Cs. Kiss Lajos, Osiris–Pallas Stúdió–Attraktor, Bp. 2002. 15.

15 Heinrich MEIER: *Die Lehre Carl Schmitts*. Stuttgart–Weimar, Metzler, 1994.

16 François HARTOG: *La nation, la religion, l'avenir. Sur les traces d'Ernest Renan*. Gallimard, Párizs, 2017.

(isteni) törvények egy sajátos, szubjektív alrendszeré, mely a történelem által nyilvánul meg. A másik, hogy az emberi, történelmi időtapasztalás reverzibilis, jelenségei megismételhetők, visszafordíthatók. Ezen alapélmények birtokában van értelme a természetet keresni a történelemben, egyúttal a mindenkori keletkezéshez tartozót. Itt, a *Kommentár* hasábjain az állam és jog primordiális alapjait ebben a szellemben korábban az uralom–etnosz–mítosz hármásában azonosítottam.¹⁷ Innen továbblépve és adottnak véve az ott leírtakat, szeretném most a népet (etnoszt) az államrendhez való sajátos viszonyában, annak forrásvidékénél megvizsgálni.

Ugyan a hatalom adja az első jogot – amint Nietzsche is mondja,¹⁸ ahol a rangsor, a hierarchia és a munkamegosztás a természetből, a természet arisztokratizmusából következik, az állam pedig az absztrakciós képesség, az idealizmus prekursori területére tartozik, ám e két tényező mellé harmadikként az államrend születésénél mindenhol rögtön népeket találunk.¹⁹ A vezetők és nép kötelékét alkotó, sokszor igen bonyolult kapcsolatok folyamatos egyenlőtlenséget mutatnak, az emberi csoportok történelme ugyanis soha nem állt be egyfajta egyenlőségre.²⁰ A történelem belátott kezdetén az államrend születésénél sem véletlenszerű individuumok, nem társadalmi osztályok, különösen nem valami őskommunista egalitarizmus lépett ki a természetből, hanem törzsek és népek. Még hozzá öntudatos törzsek és népek. Jerikó falai és katonai erősségei éles lehatárolásról, a politikai alapképletéről (mi/ők) és ennek mentén hatalmas háborúkról mesélnek. Értsük meg a falak szimbólumát! Már itt az összes társadalmi „osztály” (ha ilyenek voltak egyáltalán) mind a falakon belül helyez-

kedik el, akik az összes többi törzsré és népre pedig (függetlenül osztályaiktól, individuumaiktól) egységesen a falak résein kémleltek kifelé. Ez nemcsak szimbólumértékű volt, hanem ugyanolyan élet-halál kérdés is, mint egy sejtfa a testben. Még ott is, ahol a kortárs régészet és antropológia – nem minden hátsó szándék nélkül – „kulturális integrációként” ünnepel is valamit, mint az Odessa melletti, Kr.e. 33. századból származó régészeti lelőhely, „az Usatovo és a felföldi Tripolye városok kulturális integrációja”

esetén,²¹ ha jobban megnézzük, az etnikailag Tripolye népességrész valóban a felföldi Tripolye kultúrára jellemző módon, eszközökkel, de fegyverek nélkül, egyszerű ruházattal temetkezett, a velük „integrálódó” Usatovo kultúrába tartozó kisebb számú ember pedig a sztyeppére jellemző hatalmas kurgánokba, gazdag sírmellékletekkel és fegyverekkel. Vagyis az Usatovo hódítók úgy „integrálódtak” a helyiekkel, hogy leigázták őket. A domináns nép adta az államrendet, nem egy formátlan-boldog hippikommuna.

Mezopotámiában alighogy megindul a belátott történelem, a sumer etnikumú városállamok az akkád etnikummal folytatnak élet-halál harcot. A Kárpát-medence őstörténete, az itt felálló, de a történelmi emlékezet által meg nem őrzött nevű államok jelenléte sem másról mesél, mint egymást felváltó, tehát tematizáló (barát–ellenség), eltérő kultúrák, populációk, nagycsaládok–népek, ősetnoszok létéről, dinamizmusáról.²² Épp ezért a bronzkori, majd vaskori idők óriási erődítményekkel, erődostromokkal, csatákkal köszöntenek a Kárpát-medencére: az állami szervezethez első nyomai népekkel jelennek meg, az államrend kialakulásánál tehát a nép mint természetes egység mindenütt és szükségszerűen van jelen. Bár valóban a hatalom adja az első jogot, és rajzolja körbe az *actio radius*-át, elvégezve a politikai tematizálást, a barát–ellenségből honosidegent transzformálva a jog nyelvén, de ezt a kört mindig egy nép köre vonja. A testvérnépük, a médek feletti etnikai puccsukat minden évben megünnepelő perzsa etnosznak, egyúttal a perzsa államrendnek még a szuperbirodalmi,

egy domináns nép határozza meg az államrendet

17 Tóth Máté: Az állam őseredeti valósága. *Kommentár*, 2023/2.

18 Friedrich W. NIETZSCHE: Igazságról és hazugságról nem-morális értelemben. ford. ÓVÁRI Csaba, Attraktor, Máriabesnyő, 2012. 39.

19 Vö. Niall FERGUSON: *A tér és a torony*. ford. GEBULA Judit – VANCÓS Éva, Scolar, Bp. 2019. 97.

20 Michael TOMASELLO et. al.: Two key steps in the Evolution of Human Cooperation. The Interdependence Hypothesis. *Current Anthropology*, 2012/6. 673–692.

21 Lásd bővebben: David W. ANTHONY: *The Horse, The Wheel, and Language. How Bronze-Age Riders From the Eurasian Steppes Shaped the Modern World*. Princeton U. P., Princeton, 2007. 349.

22 *Erdély története*. I. köt. szerk. MAKKAI László – MÓCSY András, Akadémia, Bp. 1988. 241–260.

Primordiális állam –
A „senátus és a római nép”
(SPQR) rövidítése egy
köztársaság kori oszlopon
(Ed O’Keeffe Photography)

vagyis az etnosztól eloldódó időszakából is azt hirdeti a sziklafelirat, hogy „ki nyilvánítja Dáreiosz király: a királyságot, amelyet a mi nemzetségünkől elvettek, azt én visszaszereztem, én azt helyreállítottam”.²³ Dáreiosz tehát még nem magának hódít, hanem a nemzetségének, a népnek. Az óperzsa *kāra* szó egyszerre jelenti a hadsereget és a népet,²⁴ emlékeztetve a római *coviria* szó azonos etimológiájára, mellyel már foglalkoztunk a *Kommentár* hasábjain.²⁵

Az archaikus Róma, mint állam, melynek legismertebb eredetmondája a farkassal és a testvérpárral nem egy uralkodóház, hanem a nép eredetmondája, megint csak egy patriarchális nemzetségi (népi) szervezet. A római nép állama ez, ahol az eredeti római családok gondosan számontartják származásukat és kinézetükben is elkülönülnek,²⁶ s ahol a római patríciusok és plebejusok közötti szembenállásban nagy valószínűséggel többet láthatunk a marxi értelemben vett pusztá „osztályharcnál”. A *curiák*ban a római nemzetségek (*gens*) egyesültek, a *comitiák* vagy népgyűlések a legősibb időkben pedig eredetileg e *curiák* alapján szerveződtek, ezért hívták őket *comitia curiatának*, ami az ősi, eredeti államrend legfontosabb intézménye volt. Az államrend és nép! Ezek szervesége azonban nem csupán a kezdetekkor érhető tetten, a *magistratusok* korára a hagyományosan hat területre sorolt állami főhatalom (*imperium*)²⁷ meg- és felosztása hivatali hatalomként (*potestas*) a *magistratusok* megválasztását is a népgyűlésekre bízta. Nem véletlen, hogy az államrendnek a néppel való szerves kapcsolata a közismert SPQR, *senatus populusque Romanus* terminológiával írta le az államot magát. Vagyis az SPQR nem valami tetszetős szlogen, hanem az állam hivatalos megjelölése, ahol az állam lényegét tartalmilag ragadták meg, maradéktalanul leírva az államrendet, a szuverenitás belső oldalának teljességét! Cicero odáig megy, hogy a *res publicát* (ami csak a császárkor idején vette fel a „köztársaság” jelentést) a nép dolgaként, *rei populi* definiálja.²⁸ Ez akkor is így marad, amikor a preklasszikus, majd a klasszikus korban az államrend

23 Ókori keleti történelmi chrestomathia. szerk. HARMATTA János, Osiris, Bp. 2003.

24 I. M. GYJAKONOV – V. V. SZTRUVE: *Világtörténet tíz kötetben*. II. köt. ford. BORZSÁK István – HAHN István, Kossuth, Bp. 1967. 21.

25 TÓTH: *I.m.*

26 Vö. Livius: V, 41. Plutarkhosz: *Pyrrhus*. XIX, 5.

27 Ezek a következők: *imperium domi* – a polgári főhatalom a falakon belül, *imperium militiae* – a hadsereg főparancsnoksága a falakon kívül, *iurisdictio* – a jogszolgáltatás hatalma, *ius agendi cum populo* – a népgyűlés összehívásának a joga, *ius agendi cum patribus* – a *senatus* összehívásának a joga, *ius couercitionis* – büntetőintézkedések joga.

28 Gaius Tullius CICERO: *De Re Publica*. I. köt. szerk. J. E. G. Zetzel, Cambridge U. P., Cambridge, 1995. 25., 39.

Törzsek a dombon –

A yakama törzs főnökei a washingtoni Capitólium előtt, 1927

(Library of Congress)

intézményi oldala egyre komplexebbé válik. Polybios szerint joggal kérdezheti ugyan valaki, hogy „ebben az államrendben mi marad meg a nép hatáskörében. És mégis: az államügyek egy része, és pedig a legfontosabb része, a népre marad.”²⁹ A nép adja a tisztségeket az erre méltóknak, erősíti meg a törvényeket és a klasszikus korig dönt a háború és béke kérdésében, ami a szuverenitás külső oldala. A szuverenitás belső oldalaként pedig

„kizárólag a népnek van joga kitüntetést és büntetést osztogatni, márpedig ez tartja össze a királyságokat, a köztársaságokat, egyszóval: az egész emberi társadalmat. Ahol ugyanis nem ismerik ezt a megkülönböztetést, vagy ismerik ugyan, de rosszul alkalmazzák, ott semmi esetre sem működhetik jól a meglévő államrend.”³⁰

29 POLYBIOS: *The Histories*. VI. köt. Loeb Classical Library edition, Harvard U. P., Harvard, 1926. 11., 11–18. 30 Uo.

Röviden: az SPQR valóság. Az ezt követő hatalmi átrendeződések leginkább hangsúlyeltolódást jelentenek – jellemző módon a császárok időnként vehemensebben hivatkoznak a népre, mint a preklasszikus kor. Ulpianus maga ezt úgy okolja meg egy nagyon is fontos jogi fikcióval vagy *praesumptió*val, hogy a nép ruházta át a hatalmat az uralkodóra (*populus ei et in eum omne suum imperium et potestatem conferat*),³¹ az összes többi közkeletű *Digesta*-idézet (például, hogy a törvény nem köti a császárt, a császár döntése törvényerejű) ennek a nagyon fontos fikciónak a fényében nyer valódi értelmet. A *principatus* tekintélyelvűsége (*auctoritas*) az uralom–etnosz–mítosz hármasságban belüli hangsúlyeltolódás, mely lényeges, ám a nép mint kohéziós egység még itt is, sőt állandóan és megkerülhetetlenül jelen van az államrend felépítményénél – márpedig éppen ez az az erdő, melyet a modern kor valamiért nem lát a sok fától. Nem érdemes összekeverni a hatalomgyakorlást az államrenddel a nép szempontjából: a nép az államrend célja, tárgya és hordozója akkor is, amikor a hatalom egy kézben összpontosul.

Ettől teljesen különböző kérdés az, ha az állam elindul a természetes eredőtől való elszakadás és elidegenedés, egyúttal a birodalomvá válás útján, melynek során az egyre komplexebb struktúra sokszor megtelik absztraktabb ideákkal és mítoszokkal. Szarrukintól kezdve újra és újra, számtalan helyen és esetben megtörtént ez annak érdekében, hogy kilépjen a népi (törzsi-nemzet-ségi) keretből, és a világ urává, világállammá váljon, leértékelve a származást és a honosságot, vagyis a nép schmitti értelemben vett politikai státuszát. Ezt jelenti sok világbirodalom születése, melyek más nemzetek fejlődésébe (államtörténetébe) mint külső hódítók és kényszergyakorlók érkeznek meg. A vérségi közösség fölé növekvő birodalom magában hordozhat bármely embert a Földön, akit semmi természetes kötelék nem kapcsol hozzánk, legfőképp nem a népiség, a közös leszármazás tudata és a közös hagyomány. Bár mindig léteztek olyan birodalmi kísérletek, amelyek végig meg kívántak és meg is tudtak maradni a vérségi birodalmiság ideájánál, egy adott nemzet vagy a rokon népek primátusánál, a birodalmiság mégis legtöbbször a vérségi kötelék, a primordiális mint olyan meghaladásának, megtagadásának és felülírásának örvényébe tart. Ez nem más, mint a globális, a távoli választása a közelivel, a sajáttal szemben.³² Ám még ezek kiindulópontja sem lesz más, mint a hasonló eredetű, kultúrájú, nyelvű törzsek közege: a perzsáknál a perzsa, a rómainál a római, a spanyolnál a spanyol, a britnél az angol, az Egyesült Államoknál pedig az angolul beszélő fehér protestáns. Ilyen értelemben mondhatja Herder, hogy a legtermészetesebb állam a nemzet, egy nemzeti jelleggel bíró kiterjedt család.³³

A történelem pedig a túlnövő, elaggó világbirodalmaktól ciklikusan visszarendeződik a mindenkori keletkezéshez tartozó népi-etnikai struktúrákhoz. A kora középkorban a germán és szláv népek (és az avarok) szintén népi-vérségi természetes közösségekként, törzsekként és etnoszokként formálják a maguk államrendjét, akárcsak az ifjúkori Róma. Figyelemre méltó, hogy a nagy ökümenikus összekeveredésben sem veszíti karakterét a nép és jelentését a nemzet szó. A középkori egyetemeken is a származást jelölte a *natio*, és még az olyan nemzetközi keresztetek lovagjai is nemzetek szerint különültek el, mint a Szent János Lovagrend.³⁴ Az angolszász királyok (mint az állam képviselői) pedig a viking támadások ellen is egyfajta nacionalizmus jegyében mozgósították a népet,³⁵ és aztán elég csak pár száz kilométert arrébb menni, hogy ugyanezt lássuk az angolszászokkal szemben. A szintén az ökümenikus középkor mélyén dülő skót függetlenségi háborúk (1296–1357) a kelta skót etnosz szabadságharcát jelentették az angolszászokkal szemben, melyeknek célja a nemzeti-etnikai függetlenség volt, a modern nacionalizmushoz hasonlóan; az arbroathi nyilatkozat (1320) kifejezetten *nemzeti* etnikai függetlenségi nyilatkozatnak tekinthető.

az államalkotó nép kohéziós egység

31 Vö. ULPIANUS: *Digest.* I.4.1

32 Lásd bővebben: Michael WALZER: *Nation and Universe. Tanner Lectures on Human Values.* XI. köt. University of Utah Press, Salt Lake City, 1990. 538–542.

33 Johann F. HERDER: *Ideas for a Philosophy of the History of Mankind.* Cambridge U. P., Cambridge, 1969. 324.

34 Vö. Pedro TAFUR: *Andanças e viagens.* V. fejezet.

35 Adrian HASTINGS: *The Construction of Nationhood. Ethnicity, Religion and Nationalism.* Cambridge U. P., Cambridge, 1997.

Az állam születése –
Munkácsy Mihály vázlatja
a *Honfoglalásról* (1890–93)
(Wikimedia Commons)

Az első „nemzetek” tehát aligha a 17. századi angol és holland, mintha a semmiből találták volna fel őket a polgári forradalmak idején és jelennének meg az államtörténet horizontján.³⁶

MAGYAR NÉP, MAGYAR ÁLLAMREND

Izgalmas tanulságokat rejt a magyar államrend forrásvidéke is! A vérszerződés a közös néppé válás, illetve annak megerősítésének az aktusa (alapszerződés) a Kárpát-medence elfoglalása mint politikai program érdekében. A vérszerződés a jelképeket is megtermékenyítő politikai program volt.³⁷ Az ópusztaszeri országgyűlés sem más, mint e sikeres politikai program jogalkotásba fordulása a honfoglalást követően: a nép, az etnosz képzetének közös artikulációja jogalkotás formájában. Az államrend ilyenén berendezkedéséhez az ideológiát a *Gesta Hungarorum*, illetve a *Tárik-i Üngürüs* szállítja, a honfoglalás mindkettő szerint tudatos törekvés volt a hun Atilla király örökségét jelentő Kárpát-medence visszaszerzésére, mégpedig a vérség jogán (Atilla hunjai ebben a hagyományban tehát rokonaink). Vagyis a már berendezkedett államrend hivatkozási pontja kifejezetten a népi rokonság által motivált tudatos törekvésként mutatja be a magyar törzsek történelmi mozgását a Kárpát-medence felé. A mítosz nyelvében lényegében ugyanezt jelentő csodaszarvasmondát se becsljük alá, mely nem pusztán az uralkodócsalád eredetmondája (lásd az Árpádok turulmondáját), hanem az egész etnoszé. A népé, mely osztozik a közös leszármazás tudatában.

A honfoglalással pedig minden e népé lesz. *Egy nyaláb fű Alpár homokjáról és egy korsó víz a Dunából* – nagyszerű szimbóluma ez a birtokbavételnek, ám nem egy uralkodócsalád általi birtokbavételnek, hanem egy nép által. Ez a nép pedig a honfoglalásával rögtön államot rendez be magának, egyre valószínűbb, hogy a tömegesen itt talált avar és székely népelemek integrálásával, melyek többé-kevésbé osztoztak is a közös sztyeppe-népi identitásban. Fontos azonban, hogy a nép ekkor nem egy meglévő államba integrálódik, hanem saját intézményesülése maga a primordiális állam. Nép és államrend, a népből kisarjadó államrend: ha ezt belátjuk, annak súlyos következménye van. Nem laza törzsszövetség volt ez, hanem egy centrális sztyeppe-i államrend (uralom), a csodaszarvasmonda (mítosz) által a néptörzshöz (etnosz) kapcsolva. Mindennek az alfája és ómegája az etnosz. Ennek volt látványos, hús-vér valósága a po-

36 Vö. Liah GREENFELD: *Nationalism. Five Roads to Modernity*. Harvard U. P., Cambridge, 1992.

37 SZÁDECZKY-KARDOSS Irma: A vérszerződés tradicionális szimbolikája. *Jogtörténeti Szemle*, 2017/3. 74–79.

zsonyi csata, amely a nép és államrend szerves kötelékének nézőpontja nélkül kevésbé érthető.

Hogy néz hát ki a nép és államrend kapcsolata ebben a látványosan szuverén, primordiális államban? László Gyula úgy fogalmaz, „bizonyos fenntartással azt mondhatnám, hogy a honfoglalók magyar állama népi-családi állam volt s mint ilyen, egyúttal tökéletes érdekközösséget képviselt [...] szerkezete és rendje azonos volt a magyar nagycsalád rendjével.”³⁸ Ez a népi államrend stabil volt s alighanem erősen legitím: a szent fejedelem éppoly korlátlanul képviselte az ország érdekeit, mind a földi hatalmakkal, mind az égiekkel szemben, akárcsak a nagycsalád feje. A keresztény idők előtt nemhogy belharcokról, polgárháborúkról nem tudunk, de még alkalmi konfliktusról sem. Még akkor sem, amikor 906-ban két magyar sereg véletlenszerűen találkozott össze külhoni hadszíntéren.³⁹ Ez a primordiális etnikai állam az apai leszármazáson alapuló nagycsaládi rend, amit a temetők rendje is mutat.

E kiindulóponthoz képest az 1000-ben kezdődő keresztény államiség több párhuzamos, sőt ellentétes mozgással járt. Bizonyos idegen nemzetségeket már Géza behívott a keresztény térítés nyomatékosságára végett,⁴⁰ a bők, a törzsfők és nemzetségi vezetők a nyugatra és keletre egyaránt nyitott magyar államba érkező idegen lovagokkal szemben mind nagyobb teret veszítettek. A legnagyobb vezéreket Szent István iktatja ki, a pannonhalmi oklevél mint a németek és magyarok közötti küzdelemről ír az István és Koppány közti harcról.⁴¹ Társadalmilag a kardforgató, honfoglaló szabad magyarok széles tömegeinek lesüllyedése is bekövetkezik, közülük kerülnek ki a majdani pogánylázadásoknak nevezett restaurációs kísérleteknek a zömmel idegen lovagok által kardélre hányt nagyszámú áldozatai is. A kép azonban sokkal árnyaltabb, ami igaz a nép és államrend kapcsolatára is. A centripetális képzet, a nép és államrend kapcsolata, a fejedelmi tekintély és hierarchia valószínűleg hagyományosan meghatározó volt a 10. századi és az új évezredbe belépő magyarság körében is ahhoz, hogy a hűség és parancskövetés jegyében István és egy új politikai modell, illetve a zömmel idegen elit átvegye a kontrollt az organikus etnosz felett. Deér József a főhatalom korlátlanságát tartja pogány örökségnek, az alattvalók közügyekbe való „alkotmányos” beleszólási jogát már a kereszténységből eredezteti.⁴² Azért

38 LÁSZLÓ Gyula: *A honfoglaló magyar nép élete*. Múzsák, Bp. 1988. 48.

39 RÉVÉSZ László: *Emlékezzetek utatok kezdetére...* TÍMP, Bp. 1999. 188.

40 *Scriptores Rerum Hungaricarum*. I. köt. szerk. Emericus SZENTPÉTERY, Akadémiai, Bp. 1937–1938. 294–297.

41 *Diplomata Hungariae Antiquissima*. I. köt. eln., Georgius GYÖRFFY, seg. Johannes Bapt. BORSA et al., 1000–1131. In *Aedibus Acad. Sci. Hung.*, Bp. 1992. 39.

42 DEÉR József: *Pogány magyarság, keresztény magyarság*. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, Bp. 1938. 123–124.

A magyar állam etnogenezise

A magyarság nem az első lovasnomád nép volt, mely Kelet nagy mezőiről érkezve, a Duna medencéjében megállott, és hatalmi szervezetet épített fel. S annak, hogy itt nem az enyészet lett végső sorsa, miként a hunoknak és avaroknak és az összes más népeknek, melyek előtte ezen a földön éltek, egyformán része van megedzett népi erőinek, vezetői éles politikai ösztönének, az európai hatalmi viszonyok kedvező állásának, továbbá a Duna-medence honfoglalás kori politikai és népi viszonyainak.

Mint a népvándorlás korában a többi keleti nomád, a magyarság is a pontuszi sztyeppén keresztül érkezett a Kárpátok ölébe, s előtte járt a félelmes hír, mely Európa közepén és nyugatán e lovas hadi népek kísérőjéül szegődött. Európa népei a Pireneusokig, a Rajnáig, a Pó völgyéig és Bizánc kapujáig száguldó seregekben igen hamar színről színre is láthatták a honfoglaló magyart, kinek vonásai e pusztító vonulatok nyomán nem ok nélkül torzultak el a megriadt tekintetek tükrében. A nyugati krónikások szörnyeknek nevezték a magyarokat, s e félelemből született megjelölést a pusztai magyar külső megjelenésére is értették. A közepes, sőt alacsony termetű, többnyire rövid fejű, mélyen ülő szemű s külsőjében, egész megjelenésében marcona magyarok a nyugati ember, így a keresztes hadakkal Magyarországon átvonuló Freisingi Ottó püspök szemében még két század múlva is „rút ábrázatúak” voltak.

A finnugor eredet és a nagymértékű török hatás tényeit a nyelvtudomány világította meg először. A nyelvészeti vizsgálatok tükrében ma már derengenek előttünk a finnugor őshaza s az évszázadokon, sőt évezredekken át tartó hosszú vándorút körvonalai is. E kutatások az életföldrajz segítségével a finnugor ősnép hazáját Európában a Volga–Káma-könyök környékén, a ligetes sztyeppre s a végtelen északi orosz erdő vidékén állapítják meg. Az ősnép magyar eleme, mely a terület délkeleti szélén helyezkedett el, a korai nagy népmozdulások alkalmával keletre, az Ural ligetei s az Ob és Irtyz vidékére tolodott, itt került a nyugati török népek körébe, melyekkel előbb a Kaukázus és a Don-tő környékére, majd az Azovi-tenger mellékére sodródott, feltámadó és elhaló nagy nomád birodalmak boltozata alatt.

A finnugor magyar néptörzs és a törökség e kezdeti kapcsolata nem volt pusztán szomszédsági vagy uralmi jellegű. A halászó és vadászó törzsnép török hatás alatt életformát cserélt, a török nyelv sok szavával együtt átvette a lovasnomád kultúra, gazdaság, hadi élet elemeit, s a bolgártörökökkel vérségileg is elkeveredett. Mindez pedig csak úgy mehetett végbe, hogy a török népelem teljesen rátelepedett a magyar törzsnépre. Az együttélés új népi egyéniséget formált ki. Csak ilyen új alkatú magyarságot ragadhatott magával egy nagysodrú lovasnomád áramlás.

A honfoglaló magyarság népi ereje elsősorban természetesen tömegéből, tagjainak jelentékeny számából sarjadt. A honfoglaló nép lélekszáma tekintetében ugyan csak következtetésekre van a történeti kutatás utalva, azonban e következtetések nem pusztán a képzelet termékei: a keleti és bizánci kútfők leírásai, a magyar hadszervezet és hadi eredmények, a társadalmi szerkezet, a törzsi és nemzeti tagozódás és a magyarság későbbi száma elég alapot nyújtanak arra a feltevésre, hogy a honfoglaló magyar nép – asszonyokkal, gyermekekkel és szolgálókkal együtt – legalább néhány százezer lelket számlált. A honfoglaló és Árpád-kori magyarság történetírója félmillió lélekre becsüli népünket, s ez a szám a honfoglalás korában nemcsak önmagában, hanem más népek számához viszonyítva is jelentékeny volt. Azonban más okok is közrejátszottak abban, hogy a Kárpátok dunai medencéjének birtokbavétele a magyar nép számára sem katonai és politikai, sem népi tekintetben nem volt nagy feladat.

Ami az ország területének politikai és katonai birtokbavételét illeti, a magyarok országszerzésére sorsdöntő volt az a körülmény, hogy a Kárpátok dunai medencéje az avar uralom elsöprése óta a 9. században lényegében politikailag szervezetlenül állott. Egész Európa a vajúdás korát élte: Nagy Károly birodalma széthullott, s kialakulóban voltak a latin, germán és szláv országok. A hullámzó országhatárok felett, Európának ezen a részén két nagy birodalom sugárköre terült szét: a keleti frank és a bizánci görög hatalomé. A szervezetlen dunai terület megosztott a két hatalom érdekkörei között, s ez a helyzet a történelem további folyama alatt még sokszor ismétlődött meg, súlyosabb feltételek mellett.

E birtokbavétel a magyarságot etnikai tekintetben sem állította nagy feladat elé. A múltban gyakran lehetett találkozni azzal a történeti felfogással, hogy a magyarság ezen a területen nagy tömegű, sőt saját népi tömegét is felülmúló – esetleg messze felülmúló – idegen, főként szláv lakosságra telepedett rá, s ezt, teljesen elkeveredve vele, felszívta magába. Ez a felszívás természetesen etnikuma teljes átalakulásával járt volna. Ha azonban a magyarság hozzá képest nagy tömegű idegen népre telepedett volna rá, nem kerülhetett volna el a szintén lovasnomád dunai bolgárok sorsát, akik valóban jelentékeny tömegű szlávságra szálltak rá, s ezt asszimilálni nem tudván, maguk vesztették el nyelvüket és népiségüket. A magyarságot ilyen veszély egyáltalában nem fenyegette, legalább is nem tudunk arról, hogy a honfoglalók ős ivadékaik az ország valamely vidékén más néppel szemben számottevő tömegben elvesztették volna népiségüket és ahhoz hasonlultak volna, viszont megállapítható, hogy a magyarság települési területén az itt talált nem magyar elemek korán nyom nélkül eltűntek a magyarságban.

A Kárpátok hátságiról leszálló nép összefüggő idegen népi területet egyedül az ország északnyugati hegyvidékén talált. Nyugati szlávok, morvák laktak itt, akik a közös őshazából történt elvándorlásuk után a 6–7. század táján telepedtek ide. Inkább a hegyvidék déli lejtőit lakták a Morva és a Garam folyók között, de soraik itt sem voltak sűrűek, s még ritkábbakká lettek a magyar honfoglalásban, mivel a hódító magyarok – miként Konstantin császár és Regino apát emlékezetül hagyták – az itt lakók egy részét kiűzték. A lakott vidék mögött, a Turóc–Liptó-zólyomi részeken pedig megenyagságú üres térségek álltak a honfoglalás korában.

Az ország más részein a magyarság érkeztekor csak össze nem függő, apró népi szórványok éltek. A Duna–Tisza köze jóformán néptelen volt. Itt, valamint a Tisza baloldali területének egyes részein, továbbá Erdélyben gyér bolgár–török réteg alatt délszláv elemek laktak, melyek a Balkánról a hős Krum bolgár kán (802–814) itteni csatái óta költöztek fel, de közülük sokan elpusztultak a honfoglalás csatáiban, sokan pedig visszahúzódtak az Alsó-Duna

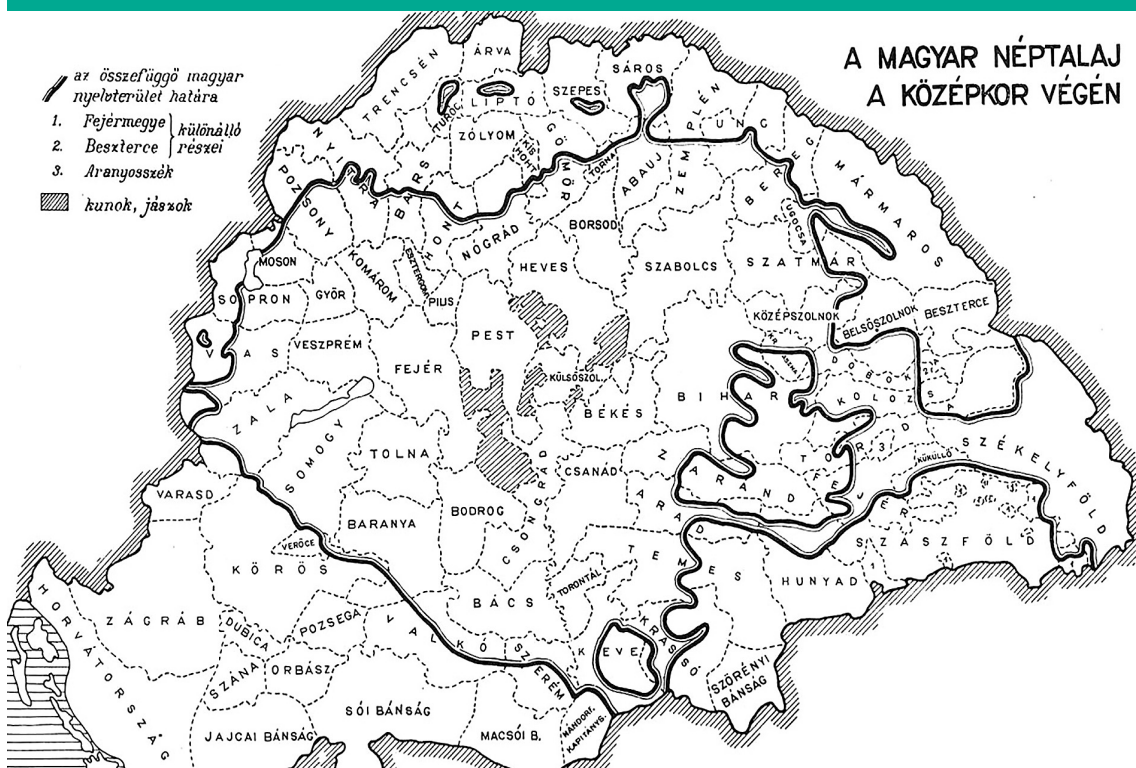
mellé. A szláv szórványok főként a hegyek és a síkföldek érintkezési vonalán maradtak a magyarságra, elkerülve a füves mezővidéket és az erdővel fedett hegyeket. Sűrűbb szláv lakosságot találhatott a honfoglaló magyarság az ország délnyugati, dunántúli részében, elsősorban a Balatontól északra és délnyugatra. A nyugati határterületen a 9. században németek is telepedtek meg, de a dunántúli vidéket a 9. század második felében még a magyarok jövetele előtt sorozatos pusztulások érték: Theotmár salzburgi érsek 900-ban azt írta, hogy az egész Pannónia elhagyatott, egyetlen templom sem látható a régi tartományban.

Míg az északnyugati részen talált morva nép a nyugati szlávok népcsaládjához tartozott, addig a Duna vonalától délre eső területen megmaradt szláv szórványok délszlávok – bolgárok, szerbek, szlovének – voltak. A terület régebbi lakóinak már alig volt nyoma a magyar honfoglaláskor. Az avarok a Nagy Károly által ismételtén rájuk mért csapások alatt elpusztultak, elszóródtak kelét felé, vagy felszívódtak az őket rendszeresen üldöző szlávokba. Az irtó harcok során már előbb hasonlóképpen elenyészett a gepidák néphulláma is. Avarok a magyarság népi tömbjébe – amint következtetni lehet – leginkább a nyugati határvidéken, a Duna és a Rábca között, a temesi részen és az Alföldön, gepidák pedig – ha egyáltalában szó lehet maradékukról – az országterület déli szélein kerülhettek. A korábbi germán hullámokból némely maradványokra az északnyugati morvaszláv települési vidéken is lehet következtetni, s alapos történeti kutatás alapján nem utasíthatjuk el mereven azt a feltevést sem, hogy néhány, római korra visszavezethető városi települési hely – Óbuda, Esztergom, Székesfehérvár, Veszprém, Győr, Szombathely – csekély romanizált néptörödékeket is örökített át a magyar történelem korára.

A honfoglaló magyar nép és az itt talált népelemek viszonya szempontjából tekintetbe kell venni azt a körülményt is, hogy a honfoglaló magyarság társadalmilag önmagában is egész, vagyis önálló kifejlett társadalom volt. Nem hasonlítható tehát az angol szigetet meghódító s az angol társadalom felső rétegévé lett normann harcosok csoportjához, s nem vehető össze az orosz törzsek felett uralmat szerző s nekik uralkodó családot adó varégokkal sem. Jóllehet a magyar nemesi szemlélet hatása alatt nemesi rendünket sokáig úgy tekintették, mint a honfoglalók egyedüli maradvékát, s ezzel szemben a parasztságban a honfoglalók által szolgáltatásra vetett idegenek ivadékait látták, ez a szemlélet már azért sem volt igazolható, mert a nemesség–parasztság társadalmi rendszere nem nyúlik a 14. századnál messzebb, s már az a társadalmi rend is, amelyet felváltott, a honfoglalók társadalmi rendjének romjain épült fel. Viszont már a honfoglalók társadalmi is erősen tagolt volt, felső fokain a nemzetséggfőkkel és gazdagokkal, alsó fokain pedig a szolgáló szegény magyarokkal. A magyarság a Duna medencéjében társadalmi egészével telepedett rá a hozzá képest jelentéktelen számú s éppen ezért korán felszívott néptörödelékre.

A magyarság tehát, ha a keletről ránehezülő besenyőnyomás elől menekvést keresve, nem maga választotta is meg új s most már végleges hazája elfoglalásának időpontját, szerencsés pillanatban állt meg a Duna és Tisza mellett: ez a terület az előző századok nagy viharai után, melyek itt népeket, kultúrákat és hatalmokat sodortak el, valósággal a politikai és népi „vákuum” állapotában volt.

Szabó István: *A magyarság életrajza*. Magyar Történelmi Társulat, Bp. 1941. 7–15. (részletek)

Néptalaj – A magyar etnikum területi elterjedése a 16. század első harmadában (Országos Széchényi Könyvtár)

hiányozhatott nálunk teljesen a hűbériség, mert az egész társadalom, az etnosz primordiálisan államosítva volt. István nem a germán jogot ültette át, hanem a sztyeppei nomád egyeduralkodói módszert rendelte keresztény célok megvalósítására.⁴³ Ez egy pogány-keresztény hatalmi szintézis a nép és államrend vonatkozásában.

Innentől a középkori magyar történelem a nép és államrend szempontjából egy sajátos szinkretizmus, ha a pillanatnyi keresztmetszetét nézzük, de még inkább kétpólusú dinamizmus, ha a folyamatát tekintjük. Jól szimbolizálja ezt az István halála utáni Aba Sámuel, e dölyfös „népi király” és Orseolo Péter, a német császárt behívó „idegen” egyidejűsége, vagy az 1061-es székesfehérvári országgyűlés, ahol, akárcsak korábban Vata osztályhelyzetre tekintet nélküli népi-konzervatív (pogány) restaurációs forradalmánál, ezúttal békésen, a király ígéretében bízva várakozó (pogány) népmozgalom és az azt zömmel idegen erőkre és identitásra támaszkodva leverő uralkodói kör áll egymással szemben. Ezek azonban szép lassan nem ellentétes pólusok vagy pártok, hanem egyszerre jelen lévő tendenciák lesznek. Az államrendben egyrészt jelen van, hogy „meny nyire tévednek azok, akik nem hiszik, hogy minden keresztény, bármelyik is legyen a hazája, egy birodalomnak a polgára”,⁴⁴ és hogy II. András úgy biztosít az Olt mentén Rajna–Mosel-vidéki vagyontalan keresztény lovagoknak és parasztnak földet, hogy kitelepíti az ott lakó székely-magyarokat.⁴⁵ Másrészt pedig ezzel egyidejűleg jelen marad az etnosznak hol gyengülő, hol erősödő primordiális képzete is, amelynek nemcsak a látványos események, például Bánk bán ellenállása a nyoma, de közjogilag mindennek részben az Aranybulla is lenyomata, ahol a magyar szerviensek – szemben az idegen arisztokratákkal, akiket ekkortájt kezdenek bárónak hívni – az etnoszhoz fűződő származásukat hangsúlyozva már egy honfoglaló népbe tartozó ősről nevezik el magukat, ezek *gensébe*, *nemzetségébe* (*de genere...*) sorolva. A dinamizmus államrend és nép vonatkozásában bonyolult, amiben ugyan súlytalan, hogy a közjogi státusz nélkül maradt parasztnak, vagyis a mindenkori középkori lakosság 90 százaléka még mindig Hunor és Magor mondáját regélik a változatlanul vérségi-nemzetségi rendet tükröző falvak ifjainak, ám már sokkal jelentősebb, amikor a *regnicola*, a vérségi etnosz szinte megszállja Budát, hogy kikényszerítse (*voluntas*) egy rátermett (*idoneus*) uralkodó választását. A *regnicola*, *voluntas*, *idoneus* az 1440-es országgyűlés által elfogadott dekrétum kulcsszavai, és jelentőségük óriási a korabeli államjogi gyakorlatban.⁴⁶ Bonfini szerint Mátyás királlyá választásakor a falvakban ezt kiáltozta a nép örvendezve, „éljen Mátyás, a mi reménységünk! [...] Ő szabadít meg minket az idegenek kegyetlen uralmától!”⁴⁷

Hogy mindez a népi törekvés az államrendet is folyamatosan mozgásban tartja, világosan mutatja, hogy az 1523-as törvények is megkülönböztetik a magyarokat azoktól, akik közjogilag szintén a Szent Koronának vannak alávetve, az 1525. évi 2. törvény szerint hivatalt az országban pedig csak a magyar nemzethez tartozó nemes emberek viselhettek (*Hungaræ nationis homines, nobili de prosapia propagati*), de még a *Tripartitum* is ezt tükrözi.⁴⁸ II. Ulászlót például úgy választják meg királynak, hogy kötelezi magát: nem juttat egyházi javadalmakat idegeneknek „hanem csakis magyaroknak és olyanoknak, akik régtől fogva a korona alattvalói”.⁴⁹ A felső-magyarországi rendek szózatával élve, „egy az megmaradás, egy az szabadság, egy az hazánk és mind az nemzetség” (1608), de az udvari kamara is úgy fogalmaz, hogy „a magyarok mint testvérek, akik általánosan így is nevezik egymást” (1604). A közjog végig lenyomata marad a nép és államrend bonyolult, de állandó és szét nem választható kapcsolatának, míg nem 1848–49 eredményein keresztül a népszuverenitásig ér.

» az etnosz primordiálisan államosított

43 Vö. VÁCZY Péter: A szimbolikus államszemlélet kora Magyarországon. *Minerva*, 1932/10. 100–145., 167–209.

44 MARCZALI Henrik: *A reformatio kora = Nagy Képes Világtörténet*. VII. köt. Az újkor. Babits, Bp. 2000. 55. (hasonmás kiadás)

45 *Erdély története. I. köt.* szerk. MAKKAI László – MÓCSY András, Akadémiai, Bp. 1988. 296.

46 DÜMMERTH Dezső: *A két Hunyadi*. Panoráma, Bp. 1985. 39.

47 Idézi: *Uo.* 133., 136.

48 WERBÓCZY István: *Tripartitum*. III. 26.

49 DEÉR József: *A magyar nemzeti öntudat kialakulása*. Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda Rt., Kecskemét, 1936. 13.

Magyar állam –

A hét vezér ábrázolása a Hősök terén álló millenniumi emlékművön (Wikimedia Commons)

FELHÍVÁS A NÉPISÉG VISSZAVÉTELÉRE

A társadalmi vagy népvizonyok szabályozását célzó államrend tekintetében, sőt annak forrásánál is van keresnivalónk, hiszen a nép, örök keletkezőként, magában hordozza az államrend potencialitását. Ideje hát, hogy a szuverenitás belső oldalát képező államrend és a nép kapcsolatát oly módon integráljuk vissza gondolkodásunkba, hogy mi, állampártiak, az állam és szuverenitás védelme körében ne csupán rút *sybarita* vázat lássunk, hanem az élő, vitális népi entitást is. Bízom abban, hogy számos egyéb szemlélet és preferencia mellett lehet helye a konzervatív gondolat családjában is egy olyan attitűdnek, melynek nevében nem elefántcsonttoronyba zárjuk magunkat néhány megkopott kincs, kiszáradt teória vagy hitelét veszített hittétel társaságában, hanem, ahogy Békés Márton meghirdette, visszatérést keressük az élő, teremtő forrásokhoz, a keletkezőhöz, az őseredetihez.⁵⁰ Ezt a feladatot nem tudjuk megspórolni a jogi komplexum jelenségei tekintetében sem, mely számos kifejezést, magát a jog fogalmát, a jogi normákat és a jogrendszer egészét felöleli. A marxisták ikonja, Lukács György *jogi komplexusként* honosította meg az övéi közt a kifejezést,⁵¹ így a marxistáknak és neomarxistáknak – ha következetesek – csak jogi komplexusaik lehetnek. A mi *jogi komplexumunknak* viszont nagyon fontos immansens tulajdonsága az államnak mint a jogrendszer és a jogi normák megalkotójának a szuverenitása, az államrend és az államrend célja-forrása: az *istenadta nép*, örök keletkezőként mindig magában hordozva az államrend potencialitását, forrását és célját. Pontosan azért, mert „a népek fogantatásának pillanata, az államok alapítása, az első törvényhozás és a nemzetek születésének napja az idő mélyén várat magára, egészen addig, míg felszínre nem hozzák”.⁵² Éppen ezért vegyük birtokba az örök kezdetet a nép és államrend vonatkozásaiban is! Állítsuk helyre és vegyük birtokba, ami a miénk: az egész jogi komplexumot! ■

50 Békés Márton: *Konzervatív forradalom*. Kommentár Alapítvány, Bp. 2023. 20–25.

51 Lukács György: *A társadalmi lét ontológiájáról*. Magvető, Bp. 1976. Az átültetési hibát hivatkozva: SZILÁGYI Péter: *Jogi alaptan*. Osiris, Bp. 2002. 205.

52 Békés: *l.m.* 21.